

УДК 556.01

Хільчевський В.К., Гребінь В.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ З
ГІДРОЛОГІЇ ТА МЕТЕОРОЛОГІЇ В КИЇВСЬКОМУ
НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
(1993-2011 рр.)**

Ключові слова: *спецрада, дисертація, гідрологія, метеорологія, аналіз*

Спеціалізована вчена рада Д 26.001.22 (до 24.07.1998 р. – Д 01.01.02) у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка з правом прийняття до розгляду та проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук (за спеціальностями 11.00.07 – гідрологія суші, водні ресурси, гідрохімія; 11.00.09 – метеорологія, кліматологія, агрометеорологія) була створена за наказом ВАК України №59 від 10 травня 1993 р [1].

Склад ради на той час затвердили у кількості 17 осіб. З первинного складу спеціалізованої вченої ради у теперішньому її складі залишилося 4 особи. Протягом десяти років – від створення ради до 2003 р. її очолював доктор географічних наук, професор В.І.Пелешенко. З 15 жовтня 2003 р. головою спеціалізованої вченої ради Д 26.001.22 є доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри гідрології та гідроекології географічного факультету В.К.Хільчевський. Заступник голови ради – доктор фізико-математичних наук, професор кафедри метеорології та кліматології географічного факультету В.А.Прусов. Вченим секретарем ради з 2000 р. до теперішнього часу є доктор географічних наук, доцент кафедри гідрології та гідроекології В.В.Гребінь [2].

НА ФОТО : члени спеціалізованої вченої ради Д 26.001.22 Київського національного університету імені Тараса Шевченка (17.02.2011 р.). *Зліва направо, перший ряд:* доктор фіз.-мат. наук **В.Ф. Мартазінова**, доктор геогр. наук **В.К. Хільчевський** (голова ради), доктор фіз.-мат. наук **Г.М. Пірнач**; *другий ряд:* доктор геогр. наук **В.В. Гребінь** (вчений секретар), доктор геогр. наук **О.Г. Ободовський**, доктор хім. наук **П.М. Линник**, доктор геогр. наук **В.М. Тімченко**, доктор геогр. наук **В.М. Самойленко**, доктор геогр. наук **В.І. Осадчий**, доктор геогр. наук **В.С. Антоненко**, доктор геогр. наук **О.О. Комлев**, доктор геогр. наук **С.І. Сніжко**, доктор фіз.-мат. наук **В.А. Прусов** (заступник голови ради)

У складі ради протягом всіх вісімнадцяти років її існування відбувалися певні кадрові зміни (табл. 1) і зараз вона має у своєму складі 13 осіб, серед яких 9 докторів географічних наук (4 – за спеціальністю 11.00.07 – гідрологія суші, водні ресурси, гідрохімія, 1 – за спеціальністю 11.00.09 – метеорологія, кліматологія, агрометеорологія та 3 – за обома спеціальностями), 3 доктори фізико-математичних наук (всі за спеціальністю 11.00.09) та один доктор хімічних наук (за спеціальністю 11.00.07).

Дані, наведені у таблиці 1 та у наступних таблицях дійсні на час написання статті (на 01 вересня 2011 року).

Таблиця 1. Склад спеціалізованої вченої ради Київського національного університету імені Тараса Шевченка по захисту дисертаційних робіт за спеціальностями 11.00.07 – гідрологія суші, водні ресурси, гідрохімія та 11.00.09 – метеорологія, кліматологія, агрометеорологія протягом 1993-2011 рр.

№ п/п	Прізвище, ім'я, по-батькові члена ради	Науковий ступінь	Вчене звання	Установа	Спеціальність у раді	Роки перебування в раді
1	2	3	4	5	6	7
Вчені, які входять до діючого складу ради						
1.	Хільчевський Валентин Кирилович** – голова ради з 2003 р.	д.геогр.н.	проф.	КНУ***	11.00.07 11.00.09	1993-2011 (1993-1998 рр. – вчений секретар ради)
2.	Прусов Віталій Арсенійович – заступник голови ради з 2003 р.	д.ф.-м. н.	проф.	УкрНДГМІ, КНУ	11.00.09	1998-2011
3.	Гребінь Василь Васильович – вчений секретар ради з 2000 р.	д.геогр.н.	доц.	КНУ	11.00.07	2000-2011
4.	Антоненко Володимир Степанович	д.геогр.н.	проф.	УкрНДГМІ, КНУКМ	11.00.09	2003-2011
5.	Комлев Олександр Олександрович	д.геогр.н.	проф.	КНУ	11.00.07	2010-2011
6.	Линник Петро Микитович	д.х.н.	проф.	ІГБ НАНУ	11.00.07	1993-2011
7.	Мартазінова Вазіра Файзулівна**	д.ф.-м.н.	проф.	УкрНДГМІ	11.00.09	2002-2011
8.	Ободовський Олександр Григорович**	д.геогр.н.	проф.	КНУ	11.00.07 11.00.09	2003-2011
9.	Осадчий Володимир Іванович*	д.геогр.н.	член-кор. НАНУ	УкрНДГМІ	11.00.07	2009-2011

1	2	3	4	5	6	7
10.	Пірнач Ганна Михайлівна	д.ф.-м.н.	с.н.с.	УкрНДГМІ	11.00.09	1993-2011
11.	Самойленко Віктор Миколайович	д.геогр.н.	проф.	КНУ	11.00.07	2003-2011
12.	Сніжко Сергій Іванович*	д.геогр.н.	проф.	КНУ	11.00.07 11.00.09	2003-2011
13.	Тімченко Володимир Михайлович**	д.геогр.н.	с.н.с.	ІГБ НАНУ	11.00.07	1993-2011
Вчені, які входили до складу ради в різні роки						
14.	Буйков Михайло Васильович	д.ф.-м.н.	проф.	НДІРЕ, УкрНДГМІ	11.00.09	1993-2002
15.	Волощук Володимир Михайлович**	д.ф.-м.н.	проф.	КНУ	11.00.09	1993-2003 рр. – заступник голови ради
16.	Гаргер Євген Костянтинівич	д.ф.-м.н.	с.н.с.	НДІРЕ УААН	11.00.09	1993-1998
17.	Горєв Леонід Миколайович**	д.геогр.н.	проф.	КНУ	11.00.07	1993-1999
18.	Денисова Олександра Іванівна	д.геогр.н.	с.н.с.	ІГБ НАНУ	11.00.07	1993-1995
19.	Дмитренко Віталій Павлович**	д.геогр.н.	проф.	УкрНДГМІ	11.00.09	1993-2009
20.	Закревський Дмитро Васильович	д.геогр.н.	с.н.с.	КНУ	11.00.07	1995-2003
21.	Зімболевська Лідія Миколаївна	д.б.н.	с.н.с.	ІГБ НАНУ	11.00.07	1993-1995
22.	Іваненко Олександр Григорович**	д.геогр.н.	проф.	ОДЕУ	11.00.07	1993-1995
23.	Кирилук Мирослав Іванович	д.геогр.н.	проф.	ЧНУ	11.00.07	1993-1998
24.	Мольчак Ярослав Олександрович	д.геогр.н.	проф.	ВНУ, ЛНТУ	11.00.07	1993-2003
25.	Набиванець Богдан Йосипович	д.х.н.	проф.	КНУ	11.00.07	1993-2003
26.	Пелешенко Василь Іларіонович	д.геогр.н.	проф.	КНУ	11.00.07	1993-2006 (1993-2003 рр. – голова ради)
27.	Половина Іван Петрович	д.геогр.н.	проф.	НПУ	11.00.09	1998-2003
28.	Полонський Олександр Борисович	д.геогр.н.	проф.	МГФІ НАНУ	11.00.09	2003-2006
29.	Ромась Микола Іванович	д.геогр.н.	с.н.с.	КНУ	11.00.07	1998-2000; 2006-2009 (1998-2000 рр. – вчений секретар)

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7
30.	Щербань Михайло Ілліч	д.геогр.н.	проф.	КНУ	11.00.09	1993-1995
31.	Яцик Анатолій Васильович	д.т.н.	проф.	УкрНДІВЕП	11.00.07	1999-2003

Примітка. * - вчені, які входять до складу експертної ради ВАК України;

** - вчені, які в різні роки входили до експертної ради ВАК України;

*** - скорочені назви установ: КНУ – Київський національний університет імені Тараса Шевченка; УкрНДГМІ – Український науково-дослідний гідрометеорологічний інститут (м. Київ); ІГБ НАНУ – Інститут гідробіології НАН України (м. Київ); МГФІ НАНУ – Морський гідрофізичний інститут НАН України (м. Севастополь); НДІРЕ – Науково-дослідний інститут радіоекології УААН (м. Київ); ОДЕУ – Одеський державний екологічний університет; ЧНУ – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича; ВНУ – Волинський національний університет імені Лесі Українки; ЛНТУ – Луцький національний технічний університет; НПУ – Національний педагогічний університет імені Драгоманова (м. Київ); УкрНДІВЕП – Український науково-дослідний інститут водогосподарсько-екологічних проблем (м. Київ).

Протягом вісімнадцяти років на засіданнях ради захищено 64 дисертаційні роботи (табл. 2), з них 12 докторських (серед них одна - переатестована) та 52 кандидатські (також одна переатестована).

Таблиця 2. Розподіл захищених у спеціалізованій вченій раді Д 26.001.22 Київського національного університету імені Тараса Шевченка дисертаційних робіт з гідрології та метеорології по роках та спеціальностях

Рік захисту	Прізвища та ініціали здобувачів наукового ступеня		
	спеціальність 11.00.07		спеціальність 11.00.09
	докторські	кандидатські	кандидатські
1	2	3	4
1993		Осадча Н.М. Білоконь В.М.	
1994	Закревський Д.В.* Гопченко Є.Д.		
1995		Шерстюк Н.І. Іскра І.В.	
1996	Хільчевський В.К.	Шуляренко О.В.	Попитченко Л.М. Ковальчук В.В.
1997		Дубняк С.С.	
1998		Шуляренко І.П. Гребінь В.В.	
1999		Степанян С.В. Галущенко О.М.	
2000	Самойленко В.М.	Морозова А.О.	Свердлик Т.О.
2001		Яцюк М.В.	Бойченко С.Г. Скорупський Б.В.

1	2	3	4
2002	Ободовський О.Г. Сніжко С.І.	Фесюк В.О. Мельник В.Й. Аксьом С.Д. Курило С.М.	
2003	Ромась М.І.	Романчук М.Є. Смирнова В.Г.*	Остапчук В.В.
2004	Кіндюк Б.В.	Лук'янець О.І.	
2005	Ющенко Ю.С.	Ромась І.М. Горбачова Л.О. Забокрицька М.Р.	
2006	-	-	-
2007		Тімченко О.В. Коноваленко О.С. Чорноморець Ю.О. Гопчак І.В.	Дворецька І.В.
2008	Осадчий В.І.	Чунарьов О.В. Ярошевич О.Є.	Балабух В.О. Круківська А.В. Іванова О.К. Шпиг В.М. Чайка Д.Ю.
2009		Струтинська В.М. Розлач З.В. Кирилюк А.О.	Скриник О.А. Шевченко О.Г.
2010		Ігнатенко І. І. Приймаченко Н.В. Паланичко О.В. Холоденко В.С. Косяк Д.С. Боднарчук Т.В. Косовець- Скавронська О.О.	
2011**	Гребінь В.В. Осадча Н.М.		
Всього	12	38	14

Примітка. * - дисертаційні роботи переатестовані в спецраді (раніше захищені в Російській Федерації); ** - до 01.09 2011 р.

Звертає на себе увагу помітний дисбаланс захистів по спеціальностях, представлених в раді. Серед захищених дисертацій немає жодної докторської по спеціальності 11.00.09 – метеорологія, кліматологія, агрометеорологія, що свідчить про певні проблеми у підготовці географічних кадрів вищої кваліфікації з даної спеціальності.

Не набагато краща ситуація із захищеними у спеціалізованій раді кандидатськими дисертаціями за спеціальністю 11.00.09. За вісімнадцять років їх захищено лише 14, що становить тільки четверту частину від усіх кандидатських дисертацій.

У середньому за рік у спеціалізованій раді захищається три-чотири дисертаційні роботи. Найбільша кількість захистів припала на 2008 р. – вісім, жодного захисту не було у 2006 році – рис.1.

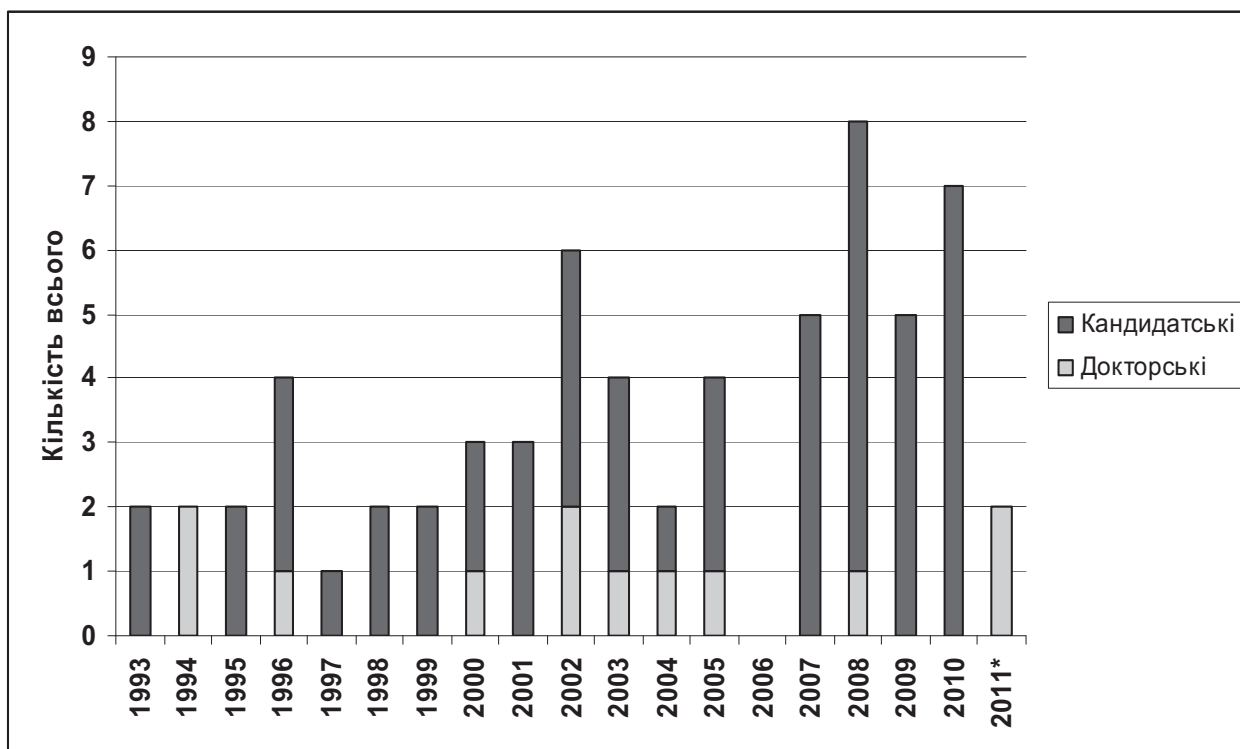

Рис. 1. Кількість захищених у спецраді докторських та кандидатських дисертацій по роках, *- на 01.09.2011 р.

Авторами 42% всіх захищених дисертацій у спеціалізованій раді Д 26.001.22 Київського національного університету імені Тараса Шевченка є співробітники та аспіранти цього університету. Серед докторських дисертацій цей показник ще вищий і досягає 50% (табл. 3).

Таблиця 3. Установи, в яких виконувалися дисертаційні роботи, захищені в спеціалізованій вченій раді Д 26.001.22 Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Назви установ, кількість дисертаційних робіт		
спеціальність 11.00.07		спеціальність 11.00.09
докторські	кандидатські	кандидатські
1	2	3
Київський національний університет імені Тараса Шевченка - 6	Київський національний університет імені Тараса Шевченка - 16	Київський національний університет імені Тараса Шевченка – 5
Одеський державний екологічний університет – 1	Інститут гідробіології НАН України – 8	Український науково-дослідний гідрометеорологічний інститут – 9

1	2	3
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича – 1	Український державний університет водного господарства та природокористування – 4	
Одеський національний політехнічний університет – 1	Український науково-дослідний гідрометеорологічний інститут – 3	
Науково-інформаційний центр водогосподарсько-екологічного моніторингу та оптимізації водокористування – 1	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича – 3	
Український науково-дослідний гідрометеорологічний інститут – 2	Одеський державний екологічний університет – 1	
	Волинський державний університет імені Лесі Українки - 1	
	Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна – 1	
	Дніпропетровський національний університет – 1	
Разом: 12	Разом: 38	Разом: 14

Близько 42% всіх кандидатських дисертацій з гідрології (11.00.07) захищено представниками наукових шкіл Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Частка вчених інституту гідробіології НАН України є удвічі меншою – 21%. Дві третини кандидатських дисертацій за спеціальністю 11.00.09 виконані в Українському науково-дослідному гідрометеорологічному інституті.

Розподіл захищених дисертаційних робіт за об'єктами досліджень представлений у табл. 4. Із захищених докторських дисертацій за спеціальністю 11.00.07 значна частина присвячена водним об'єктам території України в цілому (6 робіт), басейну Дніпра в межах України (1), річкам Українського Полісся (2) та Українських Карпат (2). Серед кандидатських дисертацій за спеціальністю 11.00.07 8 робіт (представників Інституту гідробіології НАН України) стосуються водосховищ Дніпровського каскаду, шість – річок Українських Карпат, чотири – басейну Дніпра в межах України. Інші захищені дисертації з даної спеціальності присвячені окремим річковим басейнам, або річкам певної території.

Більшість кандидатських дисертацій за спеціальністю 11.00.09 стосуються всієї території України, одна робота в якості об'єкта дослідження має територію Донбасу, ще одна – межі міста Києва.

Таблиця 4. Розподіл дисертаційних робіт, захищених у спеціалізованій вченій раді Д 26.001.22 Київського національного університету імені Тараса Шевченка, за об'єктами досліджень

Об'єкти досліджень, території; кількість дисертаційних робіт		
спеціальність 11.00.07		спеціальність 11.00.09
докторські	кандидатські	кандидатські
Територія України в цілому - 6	Дніпровські водосховища – 8	Територія України в цілому – 12
Басейн р. Дніпро – 1	Річки Українських Карпат – 6	Територія Донбасу – 1
Річки Українського Полісся – 2	Басейн р. Дніпро – 4	Територія м.Києва - 1
Річки Українських Карпат – 2	Басейн р.Прип'ять - 3	
Водойми-охолоджувачі ТЕС та АЕС – 1	Басейн р. Дністер - 2	
	Басейн р.Західний Буг - 1	
	Басейн р.Південний Буг - 1	
	Басейн р. Сіверський Донець – 1	
	Басейн р. Рось – 1	
	Басейн р. Самара – 1	
	Річки Західно-Українського лісостепу – 2	
	Річки Причорномор'я – 1	
	Річки Рівненської області – 1	
	Річки Волинської області – 1	
	Річки зони відчуження Чорнобильської АЕС – 1	
	Річки Промислового Придніпров'я – 1	
	Річки півдня Західного Сибіру – 1	
	Водогосподарський комплекс м.Луцька – 1	
	Територія України в цілому – 1	
Разом: 12	Разом: 38	Разом: 14

Тематика захищених дисертаційних робіт досить різноманітна (табл. 5).

Таблиця 5. Розподіл дисертаційних робіт, захищених у спеціалізованій вченій раді Д 26.001.22 Київського національного університету імені Тараса Шевченка, за тематикою досліджень

Наукова тематика, кількість дисертаційних робіт		
спеціальність 11.00.07		спеціальність 11.00.09
докторські	кандидатські	кандидатські
Максимальний стік – 1	Гідролого-гідрохімічні дослідження річок – 15	Агрокліматичні умови розміщення окремих польових культур в Україні – 3
Гідрохімія осушуваних земель – 1	Закономірності розподілу та форми знаходження деяких хімічних елементів у воді та донних відкладах водойм – 6	Зміни кліматичних умов України внаслідок глобального потепління – 4
Вплив агрохімічних засобів на стік хімічних речовин та якість поверхневих вод – 1	Дослідження руслових процесів - 6	Прогнозування окремих метеорологічних елементів – 3
Методологія і застосування стохастичної екогідрології – 1	Оцінка впливу окремих чинників на гідрохімічний режим водних об'єктів – 3	Особливості синоптичних процесів – 2
Гідролого-екологічний аналіз руслових процесів – 1	Розробка систем прогнозування паводків – 2	Динаміка окремих хімічних складових атмосфери – 2
Теорія і методи аналізу регіональних гідрохімічних систем – 1	Нормування характеристик максимального стоку – 1	
Гідрохімія водних об'єктів атомної і теплової енергетики – 1	Балансова оцінка водних ресурсів річок басейну Дніпра – 1	
Гідрографічна мережа та зливовий стік річок Українських Карпат – 1	Гідродинаміка мілководь водосховищ, їх екологічна роль – 1	
Геогідроморфологічні закономірності формування русел річок -1	Екологічна оптимізація водокористування міст – 1	
Дослідження чинників та процесів формування хімічного складу поверхневих вод – 1	Оцінка ціклічності багаторічних коливань стоку річок Українських Карпат – 1	
Ландшафтно-гідрологічний аналіз сучасних змін водного режиму річок – 1	Вплив змін клімату на льодовий і термічний режими річок басейну Дніпра – 1	
Закономірності міграції гумусових речовин у поверхневих водах України - 1		
Разом: 12	Разом: 38	Разом: 14

Серед докторських дисертацій за спеціальністю 11.00.07 чотири – гідрологічного напрямку, шість – стосуються гідрохімічного напрямку та ще дві – гідролого-екологічного спрямування. Майже 40% захищених кандидатських дисертацій за спеціальністю 11.00.07 присвячена гідролого-екологічним дослідженням річок; закономірності розподілу та форми знаходження деяких хімічних елементів у воді та донних відкладах водойм аналізуються у шести роботах; така ж кількість робіт стосується досліджень процесів руслоформування. Представлені також такі напрямки як: оцінка впливу окремих чинників на формування гідрохімічного режиму річок (3 роботи), розробка систем прогнозування паводків (2), балансова оцінка водних ресурсів річок (1), нормування характеристик максимального стоку (1) та інші.

Кандидатські дисертації за спеціальністю 11.00.09 стосуються змін кліматичних умов України внаслідок глобального потепління (4 роботи), прогнозування окремих метеорологічних елементів (3), дослідження агрокліматичних умов розміщення окремих сільськогосподарських культур (3), особливостям синоптичних процесів (2), дослідженню динаміки окремих хімічних складових атмосфери (2).

Аналіз дисертацій, розглянутих спецрадою протягом 1993-2004 рр., наведено у попередній публікації авторів [2]. Короткий зміст дисертаційних робіт, захищених впродовж 2005-2011 рр. (згідно табл. 2), наводиться нижче.

Докторські дисертації

Дисертаційна робота **Ющенка Юрія Сергійовича** “*Геогідроморфологічні закономірності самоформування русел у різних природних умовах*” за спеціальністю 11.00.07 – гідрологія суші, водні ресурси, гідрохімія захищена у спецраді 06.10.2005 р., присвячена створенню теоретико-методологічних основ геогідроморфологічних досліджень закономірностей самоформування русел від найбільш загальних до часткових та конкретних їх проявів у різних природних умовах.

Дисертація виконана у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

Дисертація **Осадчого Володимира Івановича** “*Методологічні основи дослідження чинників та процесів формування хімічного складу поверхневих вод України*” за спеціальністю 11.00.07 захищена у спецраді 12.06.2008 р. Метою роботи є теоретичне обґрунтування, розроблення, апробація та реалізація системних гідрохімічних досліджень для оцінки чинників та процесів формування хімічного складу поверхневих вод України з різними масштабами просторового та часового використання гідрохімічної інформації та кінцевим експериментальним підтвердженням отриманих результатів.

Дисертаційна робота виконана в Українському науково-дослідному гідрометеорологічному інституті.

Докторська дисертація **Гребеня Василя Васильовича** “*Регіональний ландшафтно-гідрологічний аналіз сучасного водного режиму річок України*” за спеціальністю 11.00.07 захищена у спецраді 17.02.2011 р. Робота присвячена обґрунтуванню, вдосконаленню та апробації методології ландшафтно-гідрологічного аналізу для досліджень сучасного водного режиму річок України.

Дисертаційна робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Дисертація **Осадчої Наталії Миколаївни** “*Закономірності міграції гумусових речовин у поверхневих водах України*” за спеціальністю 11.00.07 захищена у спецраді 14.06.2011 р. Метою роботи є комплексне дослідження процесів міграції і розподілу гумусових речовин між абіотичними компонентами у поверхневих водних об’єктах України, вивчення їхніх властивостей і закономірностей трансформації за дії різних чинників середовища та напрацювання методичних підходів щодо моделювання виносу гумусових речовин з поверхні водозбору.

Дисертаційна робота виконана в Українському науково-дослідному гідрометеорологічному інституті.

Кандидатські дисертації

Кандидатська дисертація **Ромася Ігора Миколайовича** “*Оцінка гідролого-гідрохімічних характеристик мінімального стоку річок басейну Дніпра (в межах України)*” (спеціальність 11.00.07) захищена у спецраді 24.03.2005 р. Метою роботи є розрахунок та вивчення розподілу гідролого-гідрохімічних характеристик мінімального стоку річок басейну Дніпра (в межах України) в меженний період.

Дисертаційна робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Захищена 21.04.2005 р. за спеціальністю 11.00.07 дисертація **Горбачової Людмили Олександрівни** “*Чинники, структура і динаміка виносу розчиненого цезію-137 з водним стоком у басейні Прип’яті*” присвячена дослідженню чинників, структури і динаміки виносу розчиненого цезію-137 з водним стоком у басейні Прип’яті.

Дисертаційна робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Кандидатська дисертація **Забокрицької Мирослави Романівни** “*Гідрохімічний режим та оцінка якості річкових вод басейну Західного Бугу на території України*” (спеціальність 11.00.07) захищена 06.10.2005 р. Метою роботи є кількісна оцінка умов та факторів формування хімічного складу води, гідрохімічного режиму р. Західний Буг і її приток, оцінка виносу хімічних речовин з водами Західного Бугу з території України та екологічна оцінка якості річкових вод української частини басейну.

Дисертаційна робота виконана в Українському науково-дослідному гідрометеорологічному інституті.

Встановленню закономірностей впливу гідрологічних процесів на формування кисневого режиму Канівського водосховища та розробці засобів його поліпшення в критичні періоди присвячена кандидатська дисертація за спеціальністю 11.00.07 **Тімченка Олега Володимировича** “Гідрологічні чинники формування кисневого режиму Канівського водосховища”, захист якої відбувся 12.04.2007 р.

Дисертаційна робота виконана в Інституті гідробіології НАН України.

Робота **Дворецької Ірини Віталіївни** “Динаміка окремих хімічних складових та оптичних властивостей атмосфери над територією України” (спеціальність 11.00.09), яка захищена 14.06.2007 р., присвячена закладанню науково-методичних засад моніторингу загального вмісту озону, значення альбедо системи "Земля-атмосфера" та аерозольного індексу над територією України.

Дисертаційна робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Дисертація **Коноваленко Оксани Сергіївни** “Гідроморфодинамічна оцінка руслових процесів гірських річок на прикладі басейну Верхньої Тиси” (спеціальність 11.00.07) успішно захищена в раді 18.10.2007 р. Метою роботи є дослідження гідроморфодинамічних умов і закономірностей формування русел гірських річок басейну Верхньої Тиси.

Робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

В той самий день, 18.10.2007 р. відбувся захист ще однієї дисертації за спеціальністю 11.00.07. Це була робота **Чорноморець Юлії Олександрівни** “Оцінка циклічності багаторічних коливань стоку річок Українських Карпат”. Дослідження автора присвячені науково-методичному обґрунтуванню ієрархічної структури циклічності багаторічних коливань стоку річок Українських Карпат.

Дисертаційна робота також виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Кандидатська дисертація **Гончака Ігора Васильовича** “Екологічна оцінка стану поверхневих вод Волинської області та нормування їх якості” (спеціальність 11.00.07) захищена 19.10.2007 р. Метою роботи є екологічна оцінка та встановлення екологічних нормативів якості вод річок Волинської області.

Робота виконана в Національному університеті водного господарства та природокористування, м.Рівне.

Як вже було зазначено вище, найбільша кількість захистів у спецраді припала на 2008 р. – вісім. Серед них, зокрема, було захищено сім кандидатських дисертацій.

Захищена 21.02.2008 р. за спеціальністю 11.00.07 дисертація **Чунарьова Олексія Васильовича** “Оцінка господарської діяльності та якості поверхневих вод в басейні Південного Бугу” присвячена оцінці впливу господарської діяльності на кількісні та якісні показники поверхневих вод басейну Південного Бугу.

Дисертаційна робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Робота **Балабух Віри Олексіївни** *“Особливості синоптичних процесів, що зумовлюють небезпечні і стихійні опади у теплий період на території України”* (спеціальність 11.00.09), яка також захищена 21.02.2008 р., присвячена розробці та реалізації нових підходів до моніторингу синоптичних процесів, що зумовлюють небезпечну та стихійну кількість опадів у теплий період року в Україні, вивченню об’єктивних показників їх інтенсивності, виявленню їх динаміки і особливостей у регіонах країни.

Дисертаційна робота виконана в Українському науково-дослідному гідрометеорологічному інституті.

Кандидатська дисертація **Круківської Алли Володимирівни** *“Агрокліматична оцінка умов вологозабезпечення території Україниу період вегетації сільськогосподарських культур”* (спеціальність 11.00.09) захищена 12.06.2008 р. Метою роботи є розвиток методів аналізу умов вологозабезпечення сільськогосподарських культур впродовж вегетації на території України.

Робота також виконана в Українському науково-дослідному гідрометеорологічному інституті.

Дисертаційна робота **Ярошевича Олексія Євгеновича** *“Гідроморфологічна оцінка екологічного стану річок басейну Тиси в межах України”* (спеціальність 11.00.07), яка захищена 17.09.2008 р., присвячена розробці та реалізації оцінки гідроморфологічного стану річкових водних об’єктів української частини басейну Тиси.

Дисертація виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Метою дисертаційної роботи **Іванової Олени Костянтинівни** *“Класифікація баричних полів і синоптико-статистичний метод деталізованого прогнозу погоди з місячною завчасністю для території України”* (спеціальність 11.00.09), що захищена 18.09.2008 р., є виявлення найбільш ймовірної циркуляції атмосфери, яка формує сучасні кліматичні умови Східної Європи і України, та розробити синоптико-статистичну рорахункову схему довгострокового прогнозу поля приземного тиску на один-два місяці для удосконалення методу довгострокового прогнозу погоди УкрНДГМІ.

Дисертаційна робота виконана в Українському науково-дослідному гідрометеорологічному інституті.

Ще однією кандидатською дисертацією, захищеною в той самий день, 18.09.2008 р. за спеціальністю 11.00.09, була робота **Шпига Віталія Михайловича** *“Умови формування сильних і тривалих опадів, пов’язаних із системами фронтальних хмар”*. Метою дисертаційної роботи є дослідження макро-, мезо-, та мікромасштабних особливостей стану атмосфери, які супроводжувалися формуванням фронтальної хмарності і, пов’язаних з нею, сильних і тривалих опадів над територією України.

Робота також виконана в Українському науково-дослідному гідрометеорологічному інституті.

Представником цього ж інституту була захищена (18.12.2008 р.) і наступна дисертаційна робота. Це була дисертація **Чайки Дар'ї Юрївни** “Зміна поля тиску повітря над північною півкулею, над територією Атлантико-Європейського сектора і Україною у ХХ-ХХІ століттях” (спеціальність 11.00.09). Робота присвячена аналізу стану центрів дії атмосфери помірних широт Північної півкулі, а також регіональної циркуляції атмосфери над територією Атлантико-Європейського сектора і України від десятиліття до десятиліття впродовж ХХ століття для виявлення реакції циркуляції атмосфери на природний, антропогенний та природно-антропогенний чинники.

Кандидатська дисертація **Струтинської Віти Миколаївни** “Вплив змін клімату на термічний та льодовий режими річок басейну Дніпра (в межах України) з другої половини ХХ століття” (спеціальність 11.00.07) успішно захищена в раді 26.02.2009 р. Метою роботи є оцінка реакції характеристик термічного та льодового режимів річок басейну Дніпра на зміни температури повітря з другої половини ХХ століття з метою оцінки можливих змін терміки води та льодових явищ при подальшому потеплінні клімату.

Дисертаційна робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

В той самий день, 26.02.2009 р. відбувся захист ще однієї дисертації за спеціальністю 11.00.07. Це була робота **Розлача Захара Валерійовича** “Аналіз вертикальних руслових деформацій річок басейну Верхнього та Середнього Дністра”. Дослідження автора присвячені вивченню гідроморфологічних умов формування вертикальних руслових деформацій річок басейну Верхнього та Середнього Дністра з урахуванням впливу природних і антропогенних факторів.

Дисертаційна робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Кандидатська дисертація **Скриник Олесі Атанасіївни** “Метод визначення дат стійких переходів температури повітря через фіксовані значення та тенденції їх змін в умовах сучасного клімату” (спеціальність 11.00.09) захищена 26.03.2009 р. Метою роботи є визначення особливостей вікового ходу (протягом ХХ і початку ХХІ століть) дат стійких весняних і осінніх переходів температури повітря через 0, 5, 10°C та тривалості відповідних періодів на території України; виявлення можливої реакції вказаних кліматологічних показників на підвищення середньої глобальної температури повітря.

Дисертаційна робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Роботою, що також виконана на кафедрі метеорології та кліматології Київського національного університету імені Тараса Шевченка є наступна дисертація **Шевченко Ольги Григорівни** “Оцінка та прогнозування сучасного стану забруднення атмосферного повітря у м.Києві”

(спеціальність 11.00.09), що захищена 16.04.2009 р. Метою роботи є здійснення комплексної оцінки формування забруднення атмосферного повітря міста Києва в сучасний період.

Представником Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича **Кирилюком Андрієм Олександровичем** в той же день 16.04.2009 р. захищена (спеціальність 11.00.07) дисертаційна робота на тему: *“Геогідроморфологічний аналіз розвитку русла та заплави Верхнього Пруту”*. Метою роботи є геогідроморфологічний аналіз умов, чинників та особливостей руслоформування на характерних та однорідних ділянках верхньої течії річки Прут (в межах України) для виявлення основних його закономірностей у референційних та антропогенних умовах.

Кандидатська дисертація **Ігнатенко Ірини Іванівни** *“Форми знаходження та закономірності міграції і розподілу молібдену між абіотичними компонентами водних об’єктів”* (спеціальність 11.00.07) успішно захищена в раді 25.03.2010 р. Метою роботи є дослідження динаміки вмісту, форм знаходження і основних процесів, що впливають на міграцію та трансформацію сполук молібдену у водоймах різного типу.

Дисертаційна робота виконана в Інституті гідробіології НАН України.

В той самий день, 25.03.2010 р. відбувся захист ще однієї дисертації за спеціальністю 11.00.07. Це була робота **Приймаченко Наталії Василівни** *“Обґрунтування системи розрахунку характеристик паводків на гірських річках басейну Дністра на основі математичного моделювання процесів формування дощового стоку”*. Дослідження автора присвячені аналізу умов і процесів формування паводкового стоку та обґрунтування системи розрахунку характеристик дощових паводків для створення басейнової прогностичної підсистеми.

Дисертаційна робота виконана в Українському науково-дослідному гідрометеорологічному інституті.

Метою дисертаційної роботи **Паланичко Ольги Вікторівни** *“Закономірності руслоформування річок Передкарпаття”* (спеціальність 11.00.07), що захищена 26.03.2010 р., є виявлення регіональних та загальних закономірностей руслоформування річок з крупноалювіальними руслами після переходу від гірської течії до розширених ділянок дна долин (на прикладах річок Передкарпаття) на основі методичного обґрунтування та інформаційного забезпечення таких досліджень.

Дисертація виконана у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

Дисертація **Косяк Діани Святославівни** *“Оптимізація водоохоронних зон річок Українського Полісся”* (спеціальність 11.00.07) захищена в раді 24.06.2010 р. Метою роботи є наукове обґрунтування водоохоронних зон і прибережних захисних смуг вздовж малих річок Українського Полісся, аналіз та оцінювання екологічного стану річок зони Полісся, економічне обґрунтування та оцінювання ефективності інженерних та біотехнічних заходів з упорядкування водоохоронних зон річок.

Робота виконана в Національному університеті водного господарства та природокористування.

Представником цього ж університету **Холоденко Вікторією Святославівною** в той самий день, 24.06.2010 р., була захищена робота *“Встановлення екологічно допустимого об’єму відбору води з річок (на прикладі Прип’ятського Полісся України)”* за спеціальністю 11.00.07. Мета дослідження полягає в розробці методичних засад до визначення екологічно допустимих об’ємів відбору води з річок у роки різної забезпеченості (на прикладі Прип’ятського Полісся України).

Кандидатська дисертація **Боднарчук Тетяни Василівни** *“Формування гідролого-гідрохімічного режиму та якості води у верхів’ях басейнів Дністра та Західного Бугу”* (спеціальність 11.00.07) успішно захищена в раді 14.10.2010 р. Метою роботи є встановлення сучасних особливостей гідролого-гідрохімічного режиму та якості води річок верхів’їв басейнів Дністра та Західного Бугу на основі узагальнення та дослідження гідрохімічної, токсикологічної, бактеріологічної інформації.

Дисертаційна робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Роботою, що також виконана у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка є наступна дисертація **Косовець-Скавронської Олени Олександрівни** *“Надходження хімічних речовин з атмосферними опадами на територію України та оцінка їх ролі у формуванні хімічного складу річкових вод”* (спеціальність 11.00.07), що також захищена 14.10.2010 р. Робота присвячена встановленню просторово-часових закономірностей хімічного складу атмосферних опадів України та визначенню їх ролі у формуванні хімічного складу поверхневих вод.

Висновки. Аналіз захищених дисертацій свідчить, що за вісімнадцять років роботи спецрадою Д 26.001.22 проведена значна науково-організаційна діяльність, спрямована на підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації та їх атестацію як докторів і кандидатів географічних наук за спеціальностями 11.00.07 – гідрологія суші, водні ресурси, гідрохімія та 11.00.09 – метеорологія, кліматологія, агрометеорологія. Подальший розвиток даних спеціальностей вимагає поліпшення, удосконалення і розширення цієї важливої діяльності.

Розгорнутий аналіз, проведений авторами та відображений у даній статті дає можливість зупинитися на тих недоліках, без усунення яких успішний розвиток гідрології та, особливо, метеорології в Україні неможливий. Перш за все, це відсутність захищених докторських дисертацій за спеціальністю 11.00.09. Не набагато краща ситуація із захищеними у спеціалізованій раді кандидатськими дисертаціями за спеціальністю 11.00.09. За вісімнадцять років їх захищено лише 14, що становить тільки четверту частину від усіх кандидатських дисертацій.

Незважаючи на досить значну кількість захищених дисертацій - 50 (з них 12 докторських) зі спеціальності 11.00.07 – гідрологія суші, водні ресурси, гідрохімія, можна відзначити досить вузьку географію міст, де виконувалися

дисертації. Це переважно Київ та Одеса. Представниками цих двох міст разом захищено 76% кандидатських та 92% докторських дисертацій за даною спеціальністю.

Спостерігається обмеженість об'єктів досліджень. Незважаючи на появу протягом останніх років досліджень по Дністру, Західному та Південному Бугу, вони залишаються поодинокими. Доводиться, як і в попередньому аналізі [2], констатувати практичну відсутність робіт по річках Криму, Причорномор'я та Приазов'я, Десні, Сіверському Дінцю, лівобережних притоках Дніпра; відсутні роботи по гідрології водосховищ, озер та боліт. За тематикою досліджень переважна більшість робіт, захищених за спеціальністю 11.00.07, мають гідрохімічний та гідроекологічний напрямки. Такими є 75% захищених докторських та кандидатських дисертацій. Практично відсутні роботи щодо досліджень характеристик мінімального стоку, стоку наносів, оцінки водних ресурсів.

На нашу думку, виконаний детальний аналіз захищених дисертаційних робіт за всі роки діяльності спецради Д 26.001.22 буде сприяти поглибленню якості підготовки нових дисертаційних робіт, уточненню перспективних наукових напрямків в розробці теоретико-методологічних проблем гідрометеорології.

Список літератури

1. Хільчевський В.К. Розвиток та перспективи гідрологічних і гідрохімічних досліджень в Україні / В.К.Хільчевський // Наукові записки Київського нац. ун-ту ім. Т.Шевченка. – 2004. – Т.ІІІ. – С.94-99. 2. Хільчевський В.К.. Аналіз роботи спеціалізованої вченої ради Д26.001.22 Київського національного університету імені Тараса Шевченка та захищених у ній дисертацій з гідрології та метеорології (1993-2004 рр.) / В.К.Хільчевський, В.В. Гребінь // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. – 2005. – Т. 7. – С. 283-300.

Аналіз підготовки спеціалістів вищої кваліфікації з гідрології та метеорології в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (1993-2011 рр.)

Хільчевський В.К., Гребінь В.В.

Надані результати розгорнутого аналізу роботи впродовж 1993-2011 рр. спеціалізованої вченої ради Д26.001.22 Київського національного університету імені Тараса Шевченка та захищених в ній докторських і кандидатських дисертацій з гідрології та метеорології, їх тематика, об'єкти досліджень, географія установ, де виконувалися роботи.

Ключові слова: спецрада, дисертація, гідрологія, метеорологія, аналіз.

Анализ подготовки специалистов высшей квалификации по гидрологии и метеорологии в Киевском национальном университете имени Тараса Шевченко (1993-2011 гг.)

Хильчевский В.К., Гребень В.В.

Представлены результаты развернутого анализа работы на протяжении 1993-2011 гг. специализированного ученого совета Д 26.001.22 Киевского национального университета имени Тараса Шевченко и защищенных в нем докторских и кандидатских диссертаций по гидрологии и метеорологии, их тематика, объекты исследований, география организаций, где выполнялись работы.

Ключевые слова: спецсовет, диссертация, гидрология, метеорология, анализ.

Analysis of higher qualification specialists training for hydrology and meteorology in Taras Shevchenko National University of Kyiv (1993-2011)

Khilchevskiy V.K., Grebin V.V.

The results of detailed analysis of working of specialized scientific council D 26.001.22 of Taras Shevchenko National University of Kyiv defended during 1993-2011 years are shown. Theses on hydrology and meteorology its topics, objects of investigation, geography of places where they have been done are reviewed.

Keywords: *scientific council, thesis, hydrology, meteorology, analysis.*

Надійшла до редколегії 08.06.11

УДК 551.49

Хільчевський В.К.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**УЗАГАЛЬНЕНИЙ ПЕРЕЛІК ПУБЛІКАЦІЙ У НАУКОВОМУ
ЗБІРНИКУ «ГІДРОЛОГІЯ, ГІДРОХІМІЯ І ГІДРОЕКОЛОГІЯ»
ЗА 2000-2010 рр.**

Науковий збірник «Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія» було засновано в травні 2000 р. Київським національним університетом імені Тараса Шевченка (кафедра гідрології і гідрохімії, з 2002 р. – кафедра гідрології та гідроекології географічного факультету) та Українським географічним товариством. Головний редактор збірника – ініціатор його заснування, доктор географічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри гідрології та гідроекології В.К.Хільчевський. Заступник головного редактор – доктор географічних наук, доцент В.В.Гребінь, вчений секретар редколегії – кандидат географічних наук, доцент О.І.Лук'янець.

Статті, що публікуються в збірнику, ретельно рецензують члени редколегії – провідні фахівці з даної проблематики в Україні, доктори наук, професори: Гандзюра В.П., доктор біологічних наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Гопченко Є.Д., доктор географічних наук, Одеський державний екологічний університет; Линник П.М., доктор хімічних наук, Інститут гідробіології НАН України; Ободовський О.Г., доктор географічних наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Осадчий В.І., доктор географічних наук, член-кореспондент НАН України, Український науково-дослідний гідрометеорологічний інститут МНС України та НАН України; Пелешенко В.І., доктор географічних наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Самойленко В.М., доктор географічних наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Сніжко С.І., доктор географічних наук, Київський національний університет імені Тараса

Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. – 2011. – Т.2(23)